

idealkent ©

ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133

DOI: 10.31198/idealkent.1579747

Araştırma Makalesi / Research Article

Sayı Issue 46, Cilt Volume 16, Yıl Year 2024-4, 2683-2710

Zonguldak'ta Yalnız Yaşayan Yaşlı Kadınların Pandemi Deneyimleri: Yapısal Yaşlı Yalnızlığının Covid-19'la Katmerlenmesi

Funda Sönmez-Öğütü¹

ORCID: 0000-0002-4343-5296

Öz

TÜBİTAK ARDEB 1001 Programı kapsamında desteklenen 120K494 No'lu "Yaşlılıkta Baş Etme Stratejileri: Covid-19 Sürecinde Yalnız Kadınlık Deneyimleri" projesi, çok mevkili saha araştırması yöntemiyle Gaziantep, Muğla ve Zonguldak illerinde 65 yaş ve üzeri toplam 45 yalnız yaşayan kadınla derinlemesine görüşmeler yaparak, Covid-19 pandemisi sürecinde yaşadıkları deneyimleri analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın Zonguldak ayağına odaklanan bu makalede, Ağustos-Ekim 2020 tarihleri arasında 15 katılımcıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerin sonuçları ele alınmıştır. Araştırma, yalnızlık olgusuna dair kapsamlı bir bakış sunarak, katılımcıların ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye bakımından toplumsal uzayın farklı konularını işgal eden, yaş, sağlık durumu, sosyal ilişkiler ve destek mekanizmaları farklılaşan yalnız yaşayan yaşlı kadınların Covid-19 deneyimlerini ve bu süreçle başa çıkma stratejilerini incelemiştir. Çalışmanın özgün değeri, yalnızlığın yaşlı kadınlar tarafından farklı şekillerde deneyimlendiğini ve bu deneyimlerin yaş, sınıf, toplumsal cinsiyet gibi yapısal faktörler tarafından şekillendirildiğini vurgulamasında yatmaktadır. Kesişimsel bakış açısı, bu farklılaşan deneyimleri anlamada önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, Covid-19 sürecinde korkunun bir sembolik şiddet biçimi olarak içselleştirildiğini ve sosyal izolasyon ve yalnızlığın pandemi sürecinde katmerlenerek yapayalnızlaşmaya evrildiğini ortaya koymuştur. Araştırma, bu bağlamda karşılaşılan sorunlara yönelik sosyal politika önerileri geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu öneriler, yaşlı kadınların pandemi sürecinde karşılaştıkları zorlukları hafifletmeye yönelik stratejiler geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, toplumsal cinsiyet, yalnızlık, Covid-19

¹ Araş. Gör. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-posta: fundasonmezz@gmail.com

idealkent © Kent Araştırmaları Dergisi (*Journal of Urban Studies*)

<http://idealkentdergisi.com>

Geliş Tarihi Received Date: 05.11.2024

Kabul Tarihi Accepted Date: 19.12.2024

idealkent ©

ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133

DOI: 10.31198/idealkent.1579747

Araştırma Makalesi / Research Article

Sayı Issue 46, Cilt Volume 16, Yıl Year 2024-4, 2683-2710

Pandemic Experiences of Elderly Women Living Alone in Zonguldak: Structural Elderly Loneliness Aggravated by Covid-19

Funda Sönmez-Öğütü²
ORCID: 0000-0002-4343-5296

Abstract

Supported by the TÜBİTAK ARDEB 1001 Program under project number 120K494, titled "Coping Strategies in Old Age: Experiences of Lonely Women During Covid-19," this study analyzed the experiences of 45 women aged 65 and older who live alone in the provinces of Gaziantep, Muğla, and Zonguldak. Using in-depth interviews and a multi-site field research approach, the project focused on capturing the unique challenges faced by elderly women during the pandemic. This article centers on findings from the Zonguldak segment of the study, where 15 participants were interviewed between August and October 2020. The research offers a comprehensive view of loneliness among elderly women, examining the impact of Covid-19 on their social isolation and exploring the coping strategies they employed. Participants held diverse positions within the social space, differing in economic, cultural, and social capital, as well as in age, health, social connections, and available support mechanisms. The study's value lies in its focus on how structural factors, such as age, class, and gender, shape and differentiate these women's experiences of loneliness. An intersectional perspective was applied to better understand the complexities of their situations. Key findings reveal that during Covid-19, fear became internalized as a form of symbolic violence, intensifying social isolation and deepening loneliness. This process not only compounded but transformed the experience of loneliness for these women (a experience transformed from loneliness to all-loneliness). Based on these insights, the study proposes social policy recommendations aimed at alleviating the challenges elderly women face, with the goal of developing strategies to better support them through similar crises.

Keywords: Aging, gender, loneliness, Covid-19

² Research Assistant Dr., Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Sociology, E-mail: fundasonmezz@gmail.com

Giriş

Covid-19 pandemisi, küresel ölçekte geniş çaplı bir endişe kaynağı haline gelmiş ve özellikle yaşlılar ile kronik hastalıklara sahip bireyler üzerinde ciddi etkiler yaratmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) gibi uluslararası kuruluşlar, bu grupların salgından en çok etkilenenler olduğunu vurgulamış ve korunmalarının öncelikli olması gerektiğini belirtmiştir. Türkiye'de, bu doğrultuda, 65 yaş ve üstü bireyler için evden çıkma yasağı kısıtlamaları uygulanmıştır. Ancak, bu önlemler, yaşlı bireylerin korunmasına yönelik olsa da çeşitli olumsuzluklar doğurmuştur. Pandeminin başlangıcından itibaren, yaşlı nüfus, yüksek bulaş riski ve ölüm oranları nedeniyle savunmasız bir grup olarak ele alınmıştır. Ancak, bu yaklaşım, yaşlı nüfusun homojen bir kategori olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Oysa yaşlanma, sosyal faktörlerle şekillenen bir süreçtir ve yaşlılık deneyimleri, sınıf, yaş, toplumsal cinsiyet, etnisite, inanç gibi sosyal kategoriler bağlamında çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda üç araştırma sahasını kapsayan çalışmanın bütününde, yaşlanmanın heterojen yapısını derinlemesine incelemek ve yaşlı bireylerin pandemi deneyimlerini daha kapsamlı bir şekilde anlamak için temel kavramsal çerçeve kesişimsellik kavramı üzerine kurulmuştur. Kesişimsellik, kadınların deneyimlerinin ortak bir ezilmişlik çerçevesinde ele alınmasının yetersizliğine dikkat çeker ve kadınlığın tarihsel koşulların yanı sıra sınıf, etnisite, yaş gibi faktörlerle şekillendiğini vurgular (Yuval-Davis, 2012). Bu perspektiften hareketle, farklı yaşlılık deneyimlerinin, farklı yaşlı kadınlık ve yalnız yaşlı kadınlık deneyimlerine doğru özelleştiğinde, yaşlanma sürecinin heterojen doğası belirginleşmektedir (Öğütte, Sönmez-Öğütte, Sevlü, ve Sarımuratoğlu, 2021, s.128).

Küresel demografik veriler, yaşlılık döneminde kadınların sayısının erkeklerden fazla olduğuna dikkat çekmektedir (Duben, 2018, s.69). Bu durum, literatürde "yaşlanmanın kadınlığı" (*feminization of aging*) olarak tanımlanmıştır (Davidson vd.'den akt. Arun, 2013, s.893; Görgün-Baran, 2020). Ayrıca, yaşlılık dönemini yalnız geçirenlerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Türkiye'de 2023 yılına ait güncel nüfus bilgilerine bakıldığında 65 yaş ve üzeri boşanmış ve eşi vefat etmiş bireylerde küsuratlar çıkarıldığında erkeklerin oranı %19 iken kadınların oranı %81'dir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2024). Dul yaşlı kadın ve erkekler arasın-

daki bu çarpıcı fark, yaşlılık dönemini yalnız geçirenlerin daha çok kadınlar olma olasılığını güçlendiren bir veri niteliği taşımaktadır ve yaşlanmanın kadınlaşmasını bir adım daha ileriye götürerek *yalnız yaşlanmanın kadınlaşması* olarak ifade edebileceğimiz bir geçişe/yeni bir olguya işaret etmektedir. Bu olgunun temel nedenleri arasında, kadınların yaşam sürelerinin erkeklere kıyasla daha uzun olması ve dul kaldıktan sonra geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı yeniden evlenmeyi reddetmeleri bulunmaktadır (Arun ve Karademir-Arun, 2011; Davidson, 2002; Gillen ve Kim, 2009). Bu nedenle, yaşlılıkta yalnızlık genellikle bir kadın deneyimi olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınlar, çocuklarına, yakın çevrelerine veya kurumsal bakım hizmetlerine bağımlı hale gelmekte ve yaşamları üzerindeki kontrollerini kaybetmektedirler (Arun, 2013, s.892; Willson, 2007, s.152).

Bu yapısal eşitsizlikler, Covid-19 pandemisi sürecinde daha da belirginleşmiş ve kırılğanlıkların şiddetini artırmıştır. Pandemi, sosyal izolasyonu derinleştirerek, yaşlı kadınların deneyimlediği yalnızlığı daha da katmerli bir hale getirmiştir. Bu durum, sosyal ve ekonomik açıdan zaten eşitsizlik üreten yapısal sorunların, pandemi koşullarında daha da ağırlaşmasına neden olmuştur (Öğüt vd., 2021).

Bu makale, Zonguldak'ta yalnız yaşayan yaşlı kadınların pandemi sürecindeki deneyimlerini görünür kılmayı ve bu deneyimlerden hareketle sosyal politika önerileri sunarak literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Maden kenti olarak bilinen Zonguldak'ta yaşayan 65 yaş ve üstü yalnız kadınların geçim, yerleşme/konut koşulları ve refah, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal etkinlik pratikleri, öne çıkan destek ağları ve ileri sürdükleri istek ve talepleri analiz edilip, farklılaşan yalnızlık ve Covid-19 deneyimleri açıklanacaktır.

Türkiye'de koklaşabilir özelliğe sahip tek taşkömürü rezervinin 19. yüzyılın ikinci yarısında Zonguldak'ta bulunmasıyla kentin kaderi değişmiş, 1930'lu yıllardan itibaren kent, madencilik faaliyeti ve buna bağlı olarak gelişen sınaî üretimin yoğunlaştığı bir bölge haline gelmiştir (Tekeli, 2017). Türkiye sanayileşmesinin kalbinin attığı kent olarak anılan Zonguldak'ta (Özcan, 1996, s.149) temel istihdam kaynağı da demir-çelik sektörü başta olmak üzere sınaî üretim için gerekli enerjiyi sağlayan, madencilik sektörü olmuştur. Madencilik faaliyetinin yoğunlaştığı (Zonguldak) Merkez, Kozlu, Kilimli ilçeleri ve Çatalağzı beldesi, maden ocaklarının civarında çoğunlukla kendi imkanları ile yaptıkları gecekondu konutlarda ya da lojmanda yaşayan işçi ve ailelerinin de yoğunlaştığı merkezler olarak

öne çıkmaktadır. Çelik ve Evirgen (2002, s.93)'e göre, Zonguldak'ın toplumsal yaşantısını çalışma hayatı ile birlikte düşünmek gerekir. Bunun en temel sebebi, madencilik sektöründeki çalışma koşullarının sadece çalışanların değil, ailelerinin ve bir bütün olarak içinde yaşanan toplumun sosyal ve kültürel yaşantısını belirlemesidir. Erkek işgücüne dayalı madencilik sektörünün kentteki baskın varlığı hem kadınları çalışma yaşamından dışlamış hem de aldığı eğitim sonucu çalışamayacak olan kadınlar için eğitimi gereksiz kılmıştır (Karatepe, 2002, s.167). Madencilik sektöründeki zor ve tehlikeli çalışma koşulları erkeklerin evlerini bir huzur ortamı olarak görmelerine neden olurken, geleneksel değerlerden kaynaklı eşlerinin çalışmasını istememeleri de söz konusudur. Zonguldak'ta 1970'li yıllarda maden işçilerinin eve geldiklerinde eşlerini evde bulmak istedikleri ve bu konuda katı bir tutum sergiledikleri belirtilmektedir (Çelik ve Evirgen, 2002, s.95).

Zonguldak sahasında görüşülen katılımcılardan 12'sinin eşinin Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda (TTK) çalışmış yer altı ve yer üstü maden işçileri olduğu görülmektedir. 1 katılımcının eşi yine TTK'da daire başkanı olarak çalışmıştır. Geriye kalan 2 katılımcının ise babaları maden işçisidir. Dolayısıyla babaları ve/ya eşleri TTK'da çalışmış katılımcıların yaşamlarının büyük bir kısmını benzer ekonomik, kültürel ve mekânsal koşullarda geçirmişlerdir. Bu durumdan kaynaklı, Gaziantep³ ve Muğla⁴ sahası ile karşılaştırıldığında Zonguldak sahasında gelir ve eğitim düzeyi, yerleşme/konut koşulları ve destek mekanizmaları göz önüne alındığında görece homojen bir katılımcı grubuyla karşılaşıldığı söylenebilir. Ancak bütünüyle yekpare bir deneyim setinden bahsedilemeyeceğinin de belirtilmesi gerekir. Bir maden kentinde doğup büyümek ve yaşamının çoğunu kemikleşmiş kültürel, ekonomik ve mekânsal koşullarda geçirmiş olmak kimi ortaklaşan deneyimlerle karşılaşılmasını sağlarken, kesişimsellik perspektifinden sahaya bakmak, yaşam seyrinde oluşan çatlakların/kırılmaların deneyimlerde ne türden farklılaşmalara yol açtığına görülmesine olanak tanımıştır. Başka bir deyişle Zonguldak sahasında kesişimselliğin farklı türden sosyal belirleyenlerin ortak belirleniminden ziyade, bakış açısı olarak farklılaşan ve katmanlaşan deneyimleri yakalamayı sağladığını vurgulamak gerekir. Bu doğrultuda, boşanmış ya da eşini kaybetmiş olmak, oturduğu evin sahibi ya da kiracısı olmak, değişen

³ Projenin Gaziantep sahasını konu alan araştırma için bkz; Öğütte, V. S. ve Sevlü, H. (2023).

⁴ Projenin Muğla sahasını konu alan araştırma için bkz; Öğütte, V. S. ve Sarımuratoğlu, D. (2022).

sağlık sorunları, destek mekanizmalarının güçlü ya da zayıf olması, gelir ve eğitim düzeyi gibi faktörler yalnız yaşlılık deneyimini farklılaştıran unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Çalışmada Zonguldak kentinin seçilmesinin başlıca sebeplerinden biri kentin temel ekonomik faaliyetlerinin (madencilik ve madencilığe dayalı sanayi) beraberinde getirdiği zor çalışma hayatı ve hava kirliliği gibi etmenlerden kaynaklı solunum rahatsızlıklarının yüksek olmasıdır (Örnek, Tor, Kıran, ve Atalay, 2015; Tecer, 2007). Bununla bağlantılı olarak pandeminin yayılmasını önlemeye dönük uygulanan kısıtlamaların/tehditlerin 30 Büyükşehir'e ek olarak sadece Zonguldak'ta uygulamaya konulması araştırma sahasının belirlenmesinde önemli olmuştur. Kentte yaşlı ve kronik hastalığı olanların sayıca fazla oluşu ise bir diğer sebeptir.

Zonguldak'ta madencilik sektörünün 1990'lardan itibaren küçülmesi ve buna ek olarak kentte alternatif ekonomik faaliyetlerin kısıtlılığı nedeniyle genç nüfus göç etme eğilimine girmiştir. "Kentte yaşayan toplum artık genç, dinamik ve heterojen değildir" (Karatepe ve Gözü, 2002, s.195). Ekonomik sebeplerden kaynaklı genç nüfusun göç etmesi kentteki orta yaşlı ve yaşlı nüfusun artışına neden olmuştur (Çelik ve Evirgen, 2002, s.77). Bu sonuç günümüzde Zonguldak'ın "emekliler şehri" olarak anılmasında da kendini göstermektedir (Deniz, 2014, s.315). 2023 nüfus bilgilerine göre Zonguldak'ta %14,9 oranında bir yaşlı kesim bulunuyor (TÜİK, 2024). Bu da kentin çok yaşlı bir il olarak sınıflandırılması anlamına geliyor. Zonguldak ilinde 2023 güncel verilerinden hareketle toplam yaşlı nüfus içerisinde erkek ve kadınların oranına baktığımızda, erkeklerin oranı %44,78 kadınların oranı ise %55,22'dir (TÜİK, 2024). Dolayısıyla Zonguldak kentinde, yaşlı nüfusun genel nüfus içerisindeki payının artmasına koşut olarak yaşlı kadın nüfusunun fazlalığı söz konusudur. Zonguldak'ta 65 yaş üzeri kadın nüfusu içerisinde dul yaşlı kadınların oranının oldukça yüksek olması ise önemli bir veriye karşılık gelmektedir. 2023 güncel verilerine göre Zonguldak'ta yaşlı dul erkekler 65 yaş üzeri toplam nüfusun %5,9'unu oluştururken, kadınlarda bu oran %26,7'dir ve kadınların büyük çoğunluğunun eş ölümü sebebiyle dul kaldıkları görülmektedir (TÜİK, 2024). Emeklilik ve yaşlanma süreci, genellikle madencilğin erkek işgücüne bağlı olması nedeniyle erkekler üzerinden çalışmalara konu olmuştur (Deniz, 2014; Müftüoğlu ve Tanış, 2010), bu da (yaşlı) kadınların çalışmalarda görünmez olmasına yol açmıştır. Bu eksiklikten hareketle çalışma, Zonguldak merkez ilçede yalnız yaşayan yaşlı kadınların

gündelik yaşam ve Covid-19'a ilişkin deneyimlerini nitel bir araştırma etrafında görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Yalnız yaşayan yaşlı kadınların COVID-19 küresel salgını sürecindeki deneyimlerine ve baş etme stratejilerine odaklı bu çalışmada derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Zonguldak ilinde gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar, Merkez ilçede yalnız yaşayan 65 yaş ve üzeri 15 kadınla yapılmıştır.⁵ Katılımcıların izinleri doğrultusunda ses kaydı alınmış ve her bir görüşme ortalama 1 saat 30 dakika sürmüştür. Zonguldak'ın en kalabalık nüfusa sahip ikinci ilçesi olan Merkez ilçe, yaşlı dul kadınlar ile evli olanlar arasındaki farkın en belirgin olduğu yerleşim yeri olarak dikkat çekmektedir (TÜİK, 2020). Ayrıca, Covid-19 pandemisi sürecinde Merkez ilçe, pozitif vaka sayısının en yüksek olduğu bölge olmuştur. 8 Nisan 2020 tarihinde, Zonguldak Merkez ilçedeki vaka sayısının, Zonguldak genelindeki vakaların %62'sini oluşturduğu rapor edilmiştir (Pusula Gazetesi, 8 Nisan 2020). Bu durum, Merkez ilçesini yaşlı nüfus için en yüksek risk düzeyine sahip bölge olarak öne çıkarmaktadır.

Zonguldak'ta görüşülen yalnız yaşlı kadınların büyük bir kısmını maddenci eşi olan kadınlar oluşturmaktadır ve eşin ölümü sonucu dul kalma yaygın bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, farklı deneyim ve baş etme stratejilerini anlamak amacıyla, çeşitli sosyo-ekonomik konumlardan gelen yalnız ve yaşlı kadınlarla da görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Zonguldak saha çalışmasında katılımcıların eğitim düzeyine bakıldığında, çoğunluğun okuma-yazma bilmeyen, ilkokul terk veya ilkokul mezunu olduğu ve hayatları boyunca herhangi bir işte çalışmadıkları ve eşlerinden kalan emekli maaşla geçindikleri gözlemlenmiştir. Bu demografik profil, katılımcıların sosyo-ekonomik açıdan kırılgan bir yapıya sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Düşük eğitim seviyeleri ve ekonomik bağımsızlıklarının sınırlı olması, bu grubun özellikle pandemi gibi kriz dö-

⁵ Proje kapsamında üç farklı sahada (Gaziantep, Muğla ve Zonguldak) görüşülen toplam 45 katılımcı, görüşülen sahaların alfabetik sırasına göre kodlanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin bütünlüğü açısından Zonguldak sahasından aktarılan verilerde K31....K45 kodlamaları kullanılmıştır.

nemlerinde daha fazla risk altında olabileceğini ve sosyal politikalar geliştirilirken bu tür grupların özel olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Araştırma kapsamında Zonguldak Merkez ilçede yapılan görüşmelerde, katılımcıların tamamının doğma büyüme Zonguldaklı oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların Zonguldak merkezde yaşadıkları süre boyunca aynı mahallede ev değiştirerek ya da yakın bir mahalleye taşınarak kısıtlı bir yer değişikliği yaptıkları ve dolayısıyla yaşamlarını alışık oldukları dar bir çevrede geçirdikleri görülmektedir. Bu durum, aile, akrabalık ve arkadaşlık ilişkilerinin güçlü ve köklü olmasını sağlamıştır; ancak pandemi döneminde bu sosyal ağdan uzak kalmak yıkıcı bir sonuç doğurmuştur.

Zonguldak'taki katılımcıların tamamı, maske-mesafe-temizlik kurallarına duyarlı olduklarını belirtmelerine rağmen, gözlem notları esnek tavırlar sergilediklerini ortaya koymuştur. Bazı katılımcılar görüşme boyunca maskelerini hiç çıkarmazken, bazıları maske kullanmayıp fiziksel mesafeyi koruyarak görüşmeyi sürdürmüştür. Ancak bazı görüşmeler esnasında katılımcıların eve gelen yakınlarının maske ve mesafeye dikkat etmemesi, söylem ile pratik arasındaki farklılıkları göstermektedir. Bu durum, katılımcıların virüsün yaşlılardan bulaştığına dair genel kanıya karşı geliştirdikleri bir strateji olarak değerlendirilebilir.

Zonguldak sahasında, diğer iki saha çalışmasının aksine muhtarlar katılımcılara erişimde araştırmacının en büyük yardımcısı olmuştur. Pandemi sürecinde Zonguldak sahasında erzak, maske ve kolonya temini konusunda büyük rol oynayan muhtarlar, özellikle yalnız yaşayan yaşlı kadınlar için önemli hale gelmiştir. Hatta, Zonguldak'taki katılımcılardan biri, muhtar olmasaydı görüşmeyi kabul etmeyeceğini belirtmiştir. Bu durum, kurumsal aracıya duyulan güvenin bir örneği olmakla birlikte, saha koşullarının ne denli değişken olabileceğini de göstermektedir.

Tablo 1: Katılımcı Profili

Kod	Yaş	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Meslek	Gelir	Yalnız Yaşama Süresi
K31	72	Dul/Boşanmış	2	İlkokul	Ev hanımı	Babadan kalma emekli maaşı-1300 TL	10 yıl
K32	78	Dul	3	İlkokul 3'e kadar okumuş	Ev hanımı	Eşinden kalan emekli maaşı-3000 TL	26 yıl
K33	70	Dul	3	Okuma-yazma bilmiyor	Ev hanımı	Eşinden kalan emekli maaşı (miktar belirtmedi)	22 yıl
K34	83	Dul	8	Biraz okuyabiliyor ama yazamıyor	Ev hanımı	Eşinden kalan emekli maaşı (miktar belirtmedi)	21 yıl
K35	77	Dul	7	Okuma-yazma bilmiyor	Ev hanımı	Eşinden kalan emekli maaşı-1500 TL	12 yıl
K36	82	Dul	3 (2'si vefat etmiş)	Okuma-yazma bilmiyor	Ev hanımı	Eşinden kalan emekli maaşı-2000 TL	15 yıl
K37	88	Dul	3	İlkokul 4'e kadar okumuş	Ev Hanımı	Eşinden kalan emekli maaşı-2100 TL	5 yıl
K38	72	Dul	3 (1'i vefat etmiş)	İlkokul	Ev hanımı	Eşinden kalan emekli maaşı-1600 TL	43 yıl
K39	76	Dul	3	Biraz okuyabiliyor ama yazamıyor	Ev hanımı/geçmişte dantel ve örgü yapıp satmış	Eşinden kalan emekli maaşı-2000 TL	43 yıl
K40	85	Dul	6	Okuma-yazma bilmiyor	Ev hanımı/geçmişte kömür toplayıcılığı yapmış	Kendi maaşı (miktar belirtmedi)	50 yıl
K41	83	Dul	0	Yüksekokul	Muhasebeci	Kendi emekli maaşı - 2700 TL	10 yıl
K42	72	Dul	3	İlkokul	Ev hanımı/pastanede çocuklarına yardım ediyor	Eşinden kalan emekli maaşı (miktar belirtmedi)	20 yıl
K43	70	Dul	3	İlkokul	Ev Hanımı	Eşinden kalan emekli maaşı (miktar belirtmedi)	10 yıl
K44	75	Dul/Boşanmış	0	Ortaokul	18 yıl esnaflık yapmış şimdi emekli	Kendi emekli maaşı (miktar belirtmedi)	25 yıl
K45	80	Dul	3	İlkokul	Ev hanımı	Eşinden kalan emekli maaşı-2000 TL	33 yıl

Zonguldak'ta Yalnız Yaşlı Kadın Olmak

Zonguldak'ta görüşülen yalnız yaşayan yaşlı kadınların ortalama yalnız yaşama süresi 25,2 yıldır ve bu oran Gaziantep ve Muğla sahasındaki katılımcıların ortalama yalnız yaşama sürelerinden yüksektir. Katılımcıların büyük çoğunluğu madenci eşidir (12 kişi) ve boşanan bir katılımcı

hariç diğer katılımcılar eşlerini erken yaşta kaybetmişlerdir. Eşlerin erken vefatının temel bir sebebinin, madencilik sektörünün zorlu ve riskli çalışma koşulları olduğu söylenebilir. Nitekim bazı katılımcıların ifadelerinden hareketle eşlerinin vefatına, iş kazaları ve erken yaşta görülen kronik rahatsızlıkların neden olduğu görülmektedir. Eşin vefatıyla başlayan yalnızlık sürecinde temel geçim kaynağı eşten kalan emekli maaşıdır. Hayatlarının herhangi bir döneminde iş deneyimi olmayan katılımcılar çoğunluktadır. Eşinin vefatından sonra hemen emekli maaşı alamadığı için bir süre geçimlik işler yapan ya da ailesinden maddi destek alan katılımcılar, uzun yıllar maddi sıkıntı içinde yaşadıklarını belirtmiştir.

Ocağa çalışırdı kömür şeyinde. Ondan toz yuttu hep, beton etti ciğerlerini o toz. Daha sigortası dolmamıştı. 7 sene hep hastanelerde yattı, çalışmadı ki, sigortası dolmadı. Beyim çok dedi doktora beni mesleki (meslek hastalığından kaynaklı emekli olmak istemiş) yap bu çocuklar ne yer ne içer ben ölünce. Yapmadılar, o kadar ciğerlerini verdi o, yapmadılar gene de. Ev yok bark yok, kirada neler çektik. Deniz kıyılarından kömür topladım da sattım... Millet filtresini zekatını verirdi, kumanya verirlerdi. Onlarla idare ettim, çok çektim çok. (K40)

Kentin temel istihdam sahasının (madencilik) kadın istihdamını sınırlandıran bir yapıda olmasının yanı sıra, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri de kadınların iş hayatına dahil olmasını kısıtlamıştır. İş deneyimi olmayan katılımcılar çoğunlukla ev içi sorumluluklarını yerine getirmek için çalışmadıklarını ve eşlerinin gelirinin geçinmeye yettiğini söylemiştir. Erken yaşlarda evlenmiş bir katılımcı ev içinde ve dışında tüm işleri üstlenmeyi "sorumluluktan" ziyade "zorunlulukla" bağlantılandırmıştır.

Kocam çalıştı, ben de elimden geldiği kadar evde kadınlığımı yaptım. Beyim vardiyalı çalışırdı, hep gündüz çalış akşamına evine gel yoktu, gece çalışır gündüz de evde olurdu. (K37)

Ben 16 yaşında evlendim, kocamla aramda 15 yaş vardı, kocamın babamla arasında 6-7 yaş vardı. Eee napacam baba mı diyecektim adama, vazifen bu dediler yaptık. Ben nası çalışayım, işten telefon ederdin akşam şunu şunu pişir diye. Her gün yemek ne pişecek derdi o. Akşama kadar onun istediklerini pişir dur. Önündeki sürahiyi kaldırıp bardağına su koymazdı, benden beklerdi. Bu adam beni bırakır mıydı (çalışmaya). (K43)

Zonguldak sahasında katılımcılar arasında iş deneyimi kısıtlılığının yanı sıra eğitim düzeyinin düşüklüğü de dikkat çekmektedir. Hiç okula gitmemiş ve okuma yazma bilmeyen katılımcı sayısı 4'tür. Geç yaşlarında

Milli Eğitim kurslarına gitmiş biraz okuyabilen ama hiç yazamayan 2 katılımcı vardır. 5 katılımcı ilkokul mezunudur ve 2 katılımcı da ilkokula başlamış fakat bitirmemiştir. 1 katılımcı ortaokul mezunu 1 katılımcı da yüksekokul mezunudur. Meslek edinmeye dönük eğitim almış sadece bir katılımcı vardır. Bununla birlikte, eğitim düzeyi düşük olsa bile okuma-yazma bilmenin özellikle yaşlılık döneminde temel ihtiyaçları karşılama ve sorunlarla baş etmede önemli bir kazanım ve gündelik deneyimlerde ve sorunlarla baş etmede farklılaştırıcı bir unsur olduğu belirtilmelidir. Bir katılımcının okuma-yazma bilmediği için maaşını çekemediği, bu konuda çocuklarının yardımına bağımlı olduğu görülmektedir.

Maaşımı bile çekemiyorum, cahillik çok zor. Rahmetli bana imza öğrettiydi, beyim öldükten kere iki kere imzayla aldım. Sonra mühür çıkarttım ama bi de ismimi yazmam lazımmış. O nedenle şimdi alamıyorum artık oğlan çekiyo, anne sen uğraşma artık dedi. (K36)

Eşten kalan emekli maaşı yaşam deneyimini önemli ölçüde belirlemede ve yaşlılıkta yalnızlığın temel nedenlerinden biri olmaktadır. Eşten kalan emekli maaşı kadınların, erken yaşta eşlerini kaybetmiş olsalar da yeniden evlenmeye ve/ya bir işte çalışmaya gerek duymadan çocuklarına bakabilmelerine ve geçimlerini sağlamalarına olanak vermiştir. Bu noktada toplumsal cinsiyet rollerinin ağırlığı da kendini göstermektedir; iyi kötü eşinden kalan emekli maaşı olan bir kadının yeniden evlenmesi çevre tarafından hoş karşılanmazken katılımcıların da bu yaygın kanıyı içselleştirdikleri ve çocuklarının selameti için kimilerinin yeniden evlenmekten kimilerinin ise bir işte çalışmaktan kaçındıkları görülmektedir.

TTK' da şofördü beyim. Beyim öldükten sonra garaj müdürü çağırdı iş verecekti, ama çocuklarım sokak çocuğu olur diye girmedim, iş teklifini reddettim. (K38)

Eşim öyle derdi rahmetli, sen ölürsen ben evlenirim derdi ben ölürsem de sen evlen derdi bana. Sen deli misin derdim, senden başka benim sekiz tane daha kocam var (çocukları) derdim... Yattığı yerden kemikleri bana bakıyo, gene Allah razı olsun maaşım var. (K34)

Bana oturacağım iyi kötü bir ev bıraktı, yaşayacağım maaş bıraktı. Her şeyim vardı yani utandım ben öyle bir şey düşünmeye (evlenmek). (K32)

Emekli maaşının yanı sıra katılımcıların konut sahipliği durumu ve ailenin maddi desteğinin varlığı ya da yokluğu, yaşlılık döneminde ekono-

mik anlamda refah düzeylerini belirleyen önemli unsurlardır. Aylık gelirleri yüksek olmasa da eşlerinin vefatından sonra kendilerine ait konutlarda ikamet ediyor olmak ve aile desteği dul ve herhangi bir işte çalışmayan katılımcıların “ayakta kalmalarına” önemli bir maddi zemin sağlamıştır. Bununla birlikte 2 katılımcının düşük geliri ve kira gideri olduğu, aynı zamanda yakın çevresinden maddi-manevi destek alamadığı görülmektedir.

Kiracıyım. Benim 12 sene oldu yavrum eşim öleli. Eşim ölmeden önce beni nikahından boşadı ev oğlana kalsın diye... Eşim öldükten sonra oğlumun yanına geçtim, bir gelinim var oturamadım yavrum... Şimdi 1.300 lira babadan maaş alıyorum. Buraya 400 veriyorum, herhalde bu ay 500 yapacaklar. Bodrum'da olan arkadaşım var bana para gönderir arada, bugün de göndermiş sağ olsun havale yapmış. (K31)

Oğlanlara diyorum ki evli olmalıydınız, çoluğunuz çocuğunuz olmalıydı ben sizin yanınızda olmalıydım. Kendi kendime dedim yani, onu da kimseye yansıtmam. Kaç yaşındalar ikisi de bekar. Kızım desen, fakir diye kocasına vermedik o da kaçtı. O yüzden damatla arada soğukluk var. Bende yok da damatta var, kin güdüyor. Şurada karşımda oturuyor (kızı), el etsem gelir ama gelemiyor. Yani gelse de kocasından habersiz ondan izinsiz gelemez. Emekli maaşıyla üç çocuk büyüttüm. Şimdi rahat etmek isterdim ama ev kira, çocuklar desen... (K39)

Çocuklarla geçimsizliğin yanı sıra katılımcıların çocuklarına yük olmak istememeleri de söz konusu. Bu durum kimi örneklerde, kendi isteğini yapmakta özgür olma ve kimseye bağımlı olmama düşüncesiyle birlikte karşımıza çıkmaktadır. Bazı katılımcıların yalnızlığı özgürlük olarak yaşamaları, çocuklarıyla birlikte kaldıklarında kendilerini huzursuz hissetmeleri ve torun bakmak, yemek ve temizlik yapmak gibi kendilerinden beklenen kimi yükümlülüklerden kaçınmak istemeleriyle de bağlantılıdır. Yaşlı kadınların yalnız yaşamaları, özgürlük ve bağımsız olma isteğiyle açıklanabilse de bu durumunun dezavantajı azaltmadığı (Arber'den akt. Arun ve Karademir-Arun, 2011, s.1520), kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin yaşlandıklarında da devam ettiği görülmektedir. Dolayısıyla çocuklarına yük olmak istememe ya da evindeki rahatı, özgürlüğü başka yerde bulamama bir tercih olduğu kadar, bir zorunluktan kaçınmayı gerekçelendirme olarak da düşünülebilir.

Özgür olmayı seviyorum ben, çok affedesin bazen kısa da giyip geziyorum evde, şimdi damatların yanında bunu yapamazsın. (K32)

Şimdi ben akşam yemek yapsam yaparım, yapmazsam bi kaşık çorba ye yat aşığı. Ama ben onların (çocuklarının) yanına gittiğim zaman öyle olamıyorum ki. Onlar işe gidiyor, o yemek artık benim elimden çıkacak. Eee boş oturamazsın ki, vicdanım rahat olmaz. (K33)

83 yaşında olan K41 ise, kendisinden 5 yaş büyük ve yatağa bağımlı ablasının kısmen bakımını üstlenmiş durumdadır. Eğitim düzeyi yüksek, meslek sahibi olan ve kendi emekli maaşını alan, temel ihtiyaçlarını kendi karşılayan, bir yazlığı olan ve oturduğu evi kirasının makul olmasından kaynaklı satın alma gereği duymayan, çocuksuz, 83 yaşında bakım veren rolünü kısmen de olsa üstlenen bir katılımcı olarak K41, Zonguldak sahasında ayrıksı bir profil çizmektedir. Yaşlılıkta yalnızlık deneyimine bu ayrıksı profilden hareketle bir bütün olarak baktığımızda, yaşlılıkta bakım rolünü üstlenmeye devam etme, yoksulluk, destek mekanizmalarının yokluğu ya da kısıtlılığı, düşük eğitim düzeyi gibi faktörlerden kaynaklı yalnız yaşlı kadınların dezavantajlı konumları, yalnızlık deneyimlerini belli ölçüde ortaklaştırmaktadır. Dolayısıyla yalnızlık deneyiminin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gün yüzüne çıkardığı vurgulanmalıdır. Yaşlılık döneminde dul bir kadın olmak ile yalnız yaşamamanın, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı çoğunlukla iç içe geçen deneyimler olduğu görülmektedir. Pandemi ise, yaşlılıkta yalnızlığın bir kadın deneyimi olduğunun ve bu deneyimin salgının yol açtığı kriz döneminde üstesinden gelinmesi zor bir hal aldığına görülmesine fırsat sunmuştur. Covid-19'un yol açtığı kriz ortamı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve buna bağlı sorunların daha güçlü bir biçimde görülmesine yol açmıştır (Aygüneş ve Ok, 2020, s.10). Araştırma kapsamında, yapısal bir sorun olarak yaşlı kadın yalnızlığının, *yapayalnızlaşmaya* evrildiği tespit edilmiştir.

Pandemide Yapayalnızlaşma Deneyimleri ve Yalnızlıkla Baş Etme Stratejileri

Yapayalnızlaşma sürecinde, yaşlıların Covid-19 sürecinde yaşadığı korku ve kaygının temel bir etkisi vardır. Covid-19 pandemisinin yarattığı kriz ortamında yaşlılar, hem virüsten ilkin ve en çok etkilenen grup olarak öne çıkmalarından hem de sokağa çıkma yasağının öncelikle kendilerine dönük uygulanmasından kaynaklı büyük bir korku ve kaygı yaşadıkları gözlemlenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler bu *korku ve kaygının bir sembolik şiddet formu olarak zamanla içselleştirilmiş* olduğunu göstermiştir. Kişilerarası ilişkilerde iktidar, tahakküm ya da objeleştirme pratiklerine yol açan bu şiddet formunun asli özelliği, ona maruz kalanların bunun

bilincinde olmamaları ve bu şiddet biçimiyle dayatılan iktidar, tahakküm ya da objeleştirme ilişkisine bir tür pasif rıza göstermeleridir (Bourdieu, 2015). Sembolik şiddete maruz kalanlar kadar onu uygulayanlar da çoğunlukla bunun bilincinde değildir. Bu çalışmada da homojen bir grup olarak ele alınarak tıbben objeleştirilen ve bu nedenle özgün yaşam deneyimleri göz ardı edilen yalnız yaşayan yaşlı kadınların, söz konusu objeleştirici söylem ve kelime haznesinin neden olduğu korkuyu içselleştirdikleri ve zaman zaman bu söylemleri yeniden ürettikleri görülmüştür.

Sokağa çıkma yasağı kalktığı halde evin dışına çıkmamaya devam etme, aile ve yakın çevresiyle yüz yüze iletişimden çekinme, sağlık kontrollerini erteleme, eve girip çıkanların belli kişilerle sınırlı olması ve bazı örneklerde aylardır eve kimsenin gelmemiş olması korkunun içselleştirilmesine örnektir.

[Hastalık] İlk vurduğu zaman iki buçuk ay hiç çıkmadım, hiç toprağa basmadım. Ondan sonra serbest ettiler bi gün bi çıkardılar bizi, bi hafta sonra bi daha çıkardılar, ondan sonra işte yavaş yavaş böyle çıkmaya başladım. Torunum geldi İstanbul'dan, ananem beni kucaklamadı ananem beni öpmeyi diye diye kaldı çocuk. Oğlum ben napayım dedim, hastalık var. (K34)

Devlet hastanesine gitmeye çekiniyorum çünkü gelen şeylere göre hastane ta kapıya kadar covid hastasıyla dolu diyorlar. (K33)

Korkunun içselleştirilmesi beraberinde sokağa çıkma yasağının da içselleştirilmesini getiriyor. Katılımcılar arasında sokağa çıkma yasağının yaşlıları ve diğerlerini korumak için alınmış bir karar olduğunu dile getiren ve kendi sağlıkları için alınmış bu karara uymamanın akılsızlık olduğunu düşünenler mevcuttur.

Biraz dişimizi sıkalım ama üç ay ama beş ay, evde oturalım. Yani bunu toplamak varken niçin yayalım. (K31)

Yasak, benim sağlığım diğerlerinin sağlığı için geldi, eğer buna uyacak kadar aklımız yoksa... (K35)

Şimdi sıkıldık diyorlar, hakaten evden çıkmaya çıkmaya yürümeyi unuttuyorsunuz, ama sağlığını düşünüyorsan sıkılmayı kabul edeceksin. (K36)

Bazı katılımcıların, yasağa rağmen sokağa çıkan yaşlı bireylere yönelik negatif tutum sergilemesi içselleştirilen yasağın bir başka boyutunu gösteriyor. Aynı yasağa tabi oldukları halde bu yasağı yok sayıp dışarıya çı-

kan yaşlıların davranışlarını sorumsuzluk olarak görenler var: “*Yok canımız sıkıldı yok bilmem ne...Yahu yasak bu çıkma, bu bize zarar yani. Tamam, gezme hakkımız var ama gerek yok yani*”. (K33). Bu ve benzeri tutumlar yaşlıların diğer yaşlılara yönelik yaş ayrımcılığını örneklemektedir. Dolayısıyla sokağa çıkma yasağının, sadece gençlerin yaşlılara dönük ayrımcı tutum ve davranışlarını derinleştirmedeği, aynı zamanda yaşlıların yaşlılara dönük yaş ayrımcılığını da görünür kıldığı söylenebilir. Ancak korku ve yasağın içselleştirilmesiyle birlikte, yasağa yönelik tepkilerini dile getiren, yasağın kendilerini istenmeyen kişiler olarak öne çıkardığını düşünen, eve kapandıkları dönemi “suçlu”, “ceza”, “hapis” gibi kelimelerle ifade eden katılımcılar da mevcuttur: “*Suçlu gibi kapatıldık eve*”. (K37).

Yasağa dönük tepkilerin organize bir dile dönüşmemiş olduğunu, ancak korkunun bir sembolik şiddet formu biçiminde içselleştirilmesiyle yalnızlık halinin yapayalnızlığa evrildiğini ve bu geçişin yalnız yaşayan yaşlı kadınların ortaklaşan bir deneyimine işaret ettiğini belirtmek gerekir. Bununla birlikte pandemide katmerlenen yalnızlıkla ve onunla baş etme deneyimlerinde gelir düzeyi, sağlık durumu, çocukların/aile üyelerinin yakında/uzakta olması, yaşanan konut ve çevrenin niteliği, bakım ihtiyacı gibi belirlenimler çerçevesinde farklılaşmalar da söz konusudur.

Günelik İhtiyaçlar, Sağlık ve Bakım

Zonguldak sahasında katılımcıların pandemi döneminde en büyük destekçisi yakın çevreleri olmuştur. Bu yakın çevreyi çoğunlukla katılımcıların kendileri ile aynı şehirde yaşayan çocukları oluşturmaktadır. Çocukları başka şehirlerde yaşayan, çocuğu olmayan ya da aynı şehirde yaşasalar da çocukları kendisiyle pek ilgilenmeyen katılımcılar, gündelik ihtiyaçlar temelinde pandemi dönemini daha zor geçirmiştir. Zonguldak sahasının geneline baktığımızda, özellikle sokağa çıkma yasağı olduğu dönemde, ya uzaktan da olsa çocukları temel ihtiyaçlarını karşılamış ve haftada bir ya da ayda bir gelip gitmiştir ya da komşu, yakın akraba, muhtar, esnaf, taksici gibi farklı destek mekanizmaları devreye girmiştir.

Pandemi döneminde katılımcının gündelik ihtiyaçlarını çoğunlukla, kapıdan verme-kapıdan alma şeklinde ifade edilebilecek minimum temasla temin etmeleri mümkün olmuştur. Kimi örneklerde katılımcıların çocuklarının uzaktan verdiği online siparişlerin, ihtiyaçların giderilmesinde temel bir araç haline geldiği görülmüştür.

Çıkmadım ben, çok sabır ettim evde böyle. Çocuklarımı bile komadım eve ben biliyo musun, balkondan aşağı sarkıtıyodum sepetimi ordan alıp veriyolardı bana ihtiyaçlarımı. (K34)

Çocuklarım ilgilenir hep. Buradaki kızımın kızı var torunum onu aradım, benim şunlara ihtiyacım var alıver dedim. Anneanne ben şimdi isteyim sana getirsinler dedi. Nasıl isteyeceksin dedim, internetten istiyecem sen para verme ben kartımdan geçircem dedi...Şok'tan almış (Şok market). Sen bir daha bir şey lazım oldu mu beni ara ben sana ulaştırırım dedi torunum. Çok mutlu oldum. (K32)

Pandemi öncesi kendi ihtiyaçlarını kendi gideren, çarşıya pazara düzenli giden, aile ve arkadaşlarıyla düzenli olarak sosyalleşen, çalışan yaşlıların tibben objeleştirilerek homojenleştirilmesi ve bunun bir sonucu olarak eve kapatılmaları, uğradıkları sembolik şiddetin çatısını oluşturmaktadır. Sembolik şiddetin başta yaşlılar olmak üzere toplumun genelinde, kavramın doğası gereği bilinçdışı bir biçimde ürettiği duygu korku ve kaygı olarak yaşanmıştır. Bu duyguların içselleştirilme sürecinin kendisi bizatihi bilinçdışıdır. Başta aile üyeleri olmak üzere yakın çevrenin desteği yalnız yaşayan yaşlı kadınların gündelik temel ihtiyaçlarını karşılamalarında hayati önem taşımıştır, ancak korkuyla gelen yapayalnızlaşmayı hafifletmemiştir.

Yok yok hiç dışarı çıkmadım, işte kaç ay çıkmadım. Pazar ihtiyacımı falan kızım getirdi hep, o bile hiç eve girmedi. Şimdi kızım bana sebze getiriyor diyelim ben kapıda tepsiyle bekliyorum hemen balkona uçuruyorum onu, balkonda bir gün bekletiyorum her şeyi hala. (K38)

Yok yok hiç çıkmadın nereye çıkacam. Çöp atmaya indim çöp atmada yetmiyor insana, çarşıya pazara hiç bi yere inmedim ki ben, hiç bi yere gitmedim. Önceden gidip eksikimi görüyodum, bu hastalık geldi geleli hiç inmedim çarşıya, çarşının yolunu bilmem şimdi. Kendime dair eksikim oldu mu özlüyorsun tabi kendin gitmek istiyosun emme gidemiyosun. (K35)

Geliri genel saha profiline göre iyi olan K41, pandemi döneminde gündelik ihtiyaçlarını ve dışarıdaki işlerini taksit tutarak halletmiştir. Akrabaları da yakın çevresinde olmayan katılımcı, pandemi döneminde en büyük destekçisi olan taksiciden "şoförüm" diye bahsetmiştir. Çocuklarından maddi destek gören K37 ise temel ihtiyaçlarını büyük oranda eve düzenli gelerek temizliğini yapan, ihtiyaçlarını alan, yemeğini hazırlayan kadın yardımcı vesilesiyle gidermiştir. Sebzecisi ve sütçüsü ise siparişlerini

kapıya kadar getirmiştir. Dolayısıyla bu iki katılımcının gündelik ihtiyaçlarını daha çok parayla aldığı hizmetlerle karşıladığı görülmektedir.

Zonguldak sahasında farklılaşan destek mekanizmaları katılımcıların pandemiyle, yasakla, kapanmayla belli ölçüde baş etmelerini sağlamıştır. Ancak destek mekanizmalarının kurumsal olmadığı, bireysel imkanlar, aile ve yakın çevreyle sınırlı olduğu görülmektedir. Bu noktada hem kurumsal desteğe istisnai bir örnek hem de Zonguldak sahasının bir özgünlüğü olarak mahalle muhtarlarının desteği de öne çıkmaktadır. Kimi katılımcılar muhtarların, kapıdan ya da telefonla bir ihtiyacının olup olmadığını sormak, maske ve kolonya temin etmek, yiyecek kolisi temin etmek, eczaneden ilaçları alıp getirmek gibi çeşitli yardımlarda bulunduğunu ifade etmiştir. Mevcut örneklerin yanı sıra pandemi döneminde aile ve yakın çevrenin desteğini alamayan ya da bu desteğin çok sınırlı kaldığı örnekler de söz konusudur.

Yasak doğru değildi neden dersen gelin yok, kız her seferinde gelemiyο, Allah'a emanetiz. Akrabalarım uzakta, hastalıktan dolayı komşu da ilgilenmiyor senlen, herkes korunmak zorunda. Bazen tansiyonun çıkıyo korkuyorum da, kapıya çıkıyorum bir Allah'ın kulunu göremiyorum, niye böyle oldu bu dünya diyorum... 3-4 ay hiç sokağa çıkmadım, bizler anneye baktık kayınvalideye baktık şimdi öyle bi şey yok. Koskoca ev, diyorum ki niye yalnızım. (K39)

Gündelik ihtiyaçlar sağlık sorunlarıyla birleştğinde, kısıtlı desteğe sahip katılımcıların pandemi dönemini ve katmerlenmiş yalnızlık halini daha kırılgan bir pozisyonda yaşadıkları vurgulanmalıdır. Zonguldak sahasında katılımcıların yaşları 70 ve 88 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması yüksek olan araştırma sahasında katılımcıların en sık karşılaşılan sağlık problemlerinin yüksek tansiyon, göz rahatsızlıkları, şeker, kalp ve solunum rahatsızlıkları ile yürüme problemi olduğu görülmektedir. Genellikle düzenli takip ve kontrol gerektiren rahatsızlıkları olan katılımcıların pandemi döneminde hastaneye gitmekten çekinmeleri, kontrollerini ertelemiş olmalarının sık rastlanan bir durum olduğunu belirtmiştik. Sokağa çıkma yasağında tansiyonu yükselen ve çocukları uzakta olan bir katılımcı, (K33) hastaneye gitmeyip evde kendi kendine idare ettiğini belirtmiştir. Katılımcının sadece virüsten korktuğu için değil, hastaneye gitse bile eve geri nasıl döneceği konusunda endişelendiği için hastaneye gitmediği anlaşılmıştır. Sokağa çıkma yasağında taksilerin çalışmadığını düşünmüştür. Bu örnekten hareketle, eve kapanan yaşlıların buldukları kentte hayatın nasıl devam ettiğinden görece habersiz oldukları ve yanlış

ya da eksik bilgidен kaynaklı güvende hissettikleri evlerinde kalmaya gayret ettikleri söylenebilir.

Sağlık ile ilgili problemleri kendi çözmek durumunda kalan ve yine sağlık ile ilgili ihtiyaçlarını kendi karşılayan katılımcıların, saha geneli göz önüne alındığında azınlıkta olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcıların sağlıkla ilgili problemlerinin çözümünde de yaygın destek mekanizmasının çocukları ve yakın çevreleri olduğu görülmüştür.

Yaşanılan Konut ve Çevrenin Niteliği

Covid-19 sürecinde, yaşanılan konut ve çevrenin fiziki özelliklerinin de gündelik deneyimi farklılaştırdığı görülmektedir. Uzak kalınan kamusal hayat ve sıkışılan özel alan arasında bir ara mekân olarak pencere ve balkon, bolca vakit geçirilen mekânlardır. Pencere ve balkon, salt katılımcılar için pandemi döneminde sosyal hayata dâhil olmanın bir aracı olmamış aynı zamanda çevrelerinin de yalnız yaşadığını bildikleri katılımcıları gözetmelerini sağlayan birer araç olmuştur.

En çok konuşmayı özledim (pandemi döneminde), ben konuşmadan durmam ki. Şimdi balkondan ona buna laf atıyorum, muhtarı görüyom ona laf atıyorum (gülüyor) balkonda oturdum hep. (K36)

Gelmeseler de kontrol ederler (pandemi döneminde). Karşı mahallede komşumun kızı var, görüyor beni camdan doğru. Şimdi akşamları dron atıyorlar bizim buralarda, geçen akşam gene pencereden bakıyorum baktım telefonum çaldı. Sen diyor camdan kimi gözetliyorsun. Bana bak kız dedim ben bi dul kadınım, adam gözetlerim, insan gözetlerim sana ne dedim güldük. (K31)

Sokağa çıkma yasağının 65 ve üzerine esnetildiği dönemlerde yüksek katlı bir apartmanın üst katlarındaki bir dairede oturan ve yürüme problemi olan K33, çoğu zaman asansör bozuk olduğu için izinli olduğu saatlerde dışarı çıkamadığını belirtmiştir. Hastalandığı bir gün dışarı çıkmadığında yöneticiyle bu konuda tartıştığını ve yöneticiyle karakolluk olduklarını ifade etmiştir. Pandemiye yüz yüze eğitimin sonlanmasıyla üniversite ve çevresinde, daha çok öğrencilerin ikamet ettiği apartmanlar bir anda boşalmıştır ve K33'ün kaldığı apartman da bunlardan birisidir. Söz konusu örnekten hareketle, benzer koşuldaki konutlarda ya da bölgelerde yaşayan yalnız yaşlıların, pandemi döneminde "sahipsiz" kalan apartmanlarda kendilerini oldukça güvensiz hissetmiş olabilecekleri de göz önüne alınmalıdır.

Zonguldak'ta yerleşim alanlarının mekânsal organizasyonu göz önüne alındığında, deniz seviyesinden yukarıya doğru merdiven misali yükselen yapılaşmadan bahsetmek mümkündür. Özellikle Merkez ilçede gecekondu konutların yoğun olduğu eski mahallelerde, evleri ve sokakları birbirine bağlayan dik yokuş ve merdivenlere sıkça rastlanmaktadır. Zonguldak sahasında yürüme problemi olan katılımcıların sayısı neredeyse yarı yarıyadır (6 kişi). K40 uzun zamandır dışarı çıkmadığı için iyice tutulduğunu ve merdivenleri inmekten korktuğunu belirtmektedir. Söz konusu örnekte, pandemide eve kapanmanın yol açtığı hareketsiz yaşamın mevcut hastalıkların seyrini olumsuz etkilediği de görülmektedir.

Yürüyemiyorum, burdan şimdi aşağı beni indirmek mesele. Bak dişlerimi yaptırمام lazım gidemedim daha, dişlerim beni ihtiyar gösteriyo (güllüyor). Bu hastalık çıkmadan (corona) gene giderdim hastaneye, uşak beni alır giderdi, indirirdi. Gene gider gelirken az yürürdüm, şimdi hepten tı-kandım. Merdivenleri kati inemem artık, adım atamıyorum. (K40)

Kimi katılımcılar içinse eski mahallelerde yer alan tek ya da iki katlı konut bölgeleri, tanıdık çevreyle birlikte pandemide nefes almayı sağlayan güvenli bir mekân olmuş ve mahalleye girmesi istenmeyen yabancılar karşısında da bariyer işlevi görmüştür.

Biz burda zaten 6 eviz, o büyük yasak geldiğinde hiçbirimiz çıkmadık. Şimdi çıkıyoruz ama mesafeye dikkat ediyoruz. Yabancı biri geldi mi zaten hemen maskelerimizi takıyoruz diyoruz buraya gelmeyin. Şu yuvarlak evlerden gelenler oluyor (eski konutların civarında yeni yapılmış olan sitelerden biri) kusura bakmayın yaorum dutun yanına kadar gelin ama bu tarafa geçmeyin (diyoruz). (K43)

(Eksilen) Sosyal Yaşantı

Ben bu kadar sosyal bir insanken yalnız ölmek istemiyorum. (K44)

Şimdi arkadaşlarımızla telefonlaşıyoruz, yapamadıklarımızı konuşuyoruz. (K32)

Araştırmada, yalnız yaşayan yaşlı kadınlar için sosyal etkileşimi/iletişimi sürdürmeyi sağlayan rutinlerin gündelik yaşantıda son derece önemli olduğu ve Covid-19 sürecinde bu rutinlerin bozulduğu görülmüştür. Zonguldak sahasında çoğunluğu geniş bir sosyal çevreye sahip olan, pandemi öncesi aile, arkadaş ve yakın çevresi ile çeşitli etkinliklerde (Kur'an okumaları, günler, şehirlerarası akraba/arkadaş ziyaretleri, tur

gezilerine katılma, ev gezmeleri gibi) bir araya gelen katılımcılar, eve kapanma dönemiyle birlikte bu etkinlikleri sonlandırmak zorunda kalmıştır.

Pandemi öncesi ve sonrası sosyal yaşantıya baktığımızda, sokağa çıkma yaşağının katı biçimde uygulandığı dönemde, düzenli yardıma ihtiyacı olan iki katılımcı (K37 ve K40) hariç tüm katılımcıların çocukları dâhil kimseyle yüz yüze etkileşim kurmadıkları görülmüştür. 25 yıldır yalnız yaşayan K44, pandemiden önce kendini hiç yalnız hissetmediğini çok sosyal bir hayatı olduğunu söylemiştir. Yaklaşık 50 yıldır aynı evde/mahallede oturuyor olmanın verdiği güçlü ve köklü komşuluk ilişkilerine sahiptir. 18 yıl kent merkezinde kıyafet dükkânı işletmiş olan katılımcının hayli hacimli bir sosyal sermayesi vardır. Tüm bunlar göz önüne alındığında, katılımcının kendi ifadelerini kullanırsak, “asıl yalnızlığı şimdi yaşa[mıştır]”.

En çok neyi özledim biliyo musun arkadaşlarımı, bir de giyinmeyi çok çok özledim. O kadar özledim ki giyinmeyi, daha bir kere ayakkabı giyip de çarşıya gitmedim bir senedir. Benim yaşım müsait, artık her an bir şey olabilir bize, bekliyorum yani olmaz değil (birkaç saniye sustu). Ben bu kadar sosyal bir insanken yalnız ölmek istemiyorum. Hasta olunca eşim dostum herkes yanımda olsun isterim. Kardeşlerim arkadaşlarım benim yanıma gelemezse ben onların yanına gidemezsem... en çok üzüldüğüm şey bu. (K44)

Çocukları ve akrabaları uzakta olan katılımcıların pandemi döneminde daha çok onlarla bir araya gelmeyi özledikleri görülmektedir. K33 bayram gibi özel günlerin coşkusunu anarken, bu senenin ne kadar buruk geçtiğini ifade etmiştir.

Benim üç tane torunum var üç tane çocuğum var, ee damatlar var. Her bayram bir araya gelir iç içe yataydık bir hafta en azından. Şakır şakır yemekler yapılırdı, denizlere giderdik. Şimdi bu sene zoruma gitti yani. (K33)

Katılımcılar mahalledeki gündelik ritmi her ne kadar pandemiden önceki sosyal hayatı anlatmak için dile getirse de yaşadıkları (ya da araştırmacı/dinleyen olarak bize geçirdikleri) his, sanki çok daha uzak bir geçmişe duyulan özlemdir. Pandemi öncesi arkadaşlık ve komşuluk ilişkileri sorulduğunda bazı katılımcılar daha eski sosyal yaşantılarına referans vermiştir. Bu örneklerden hareketle, pandemi ile gelen *katmerli yalnızlığın* mevcut yalnızlık halini “eski günleri” hatırlatacak kadar derinleştirmiş olduğu da söylenebilir.

Eskiden benim kapımın önü çok genişti, orda toplaşırdık. Gelirdik onun kapısının önünde otururduk çıkardık ötekinin kapısının önünde oturduk. Şimdi öyle değil, o komşularım aşada kaldı. Bu hastalık olmadan onlar gelir

giderdi, ben gidemiyom o yokuşu enip çıkmak mesele ama onlar gelirdi. Artık herkes evinde. (K35)

Pandemiyle birlikte hareketli yaşamları duran katılımcılar, salt sosyal yaşantının eksikliğini değil, bir anda doğrudan kendilerine yönelik uygulanan yasak ve kısıtlamaların burukluğunu/hayal kırıklığını yaşamışlardır. K41'in uzun yıllardır her sene gittikleri kampa pandemide 65 yaş ve üzeri oldukları için alınmaması, pandemi sürecinde yaşlıların uğradığı ayrıştırıcı ve dışlayıcı pratiklere çarpıcı bir örnektir.

Biz 35 senedir Didim'de her sene TTK'nın kampına giderdik bizi bu sene almadılar. (Pandemi döneminde) gençlere verdiler bizi almadılar 65 yaşından sonrasını. Bu Haziran'da kâğıt geldi maalesef şey yapamıyoruz diye, biz de hâlbuki hazırlanıyorduk, gidemedik. (K41)

Sosyal dışlanma ve izolasyonla gelen yapayalnızlaşma sürecinde katılımcıların evde vakit geçirmek için yaptıkları etkinliklerde ise, ev işleri yapma, televizyon izleme ve bol bol örgü örme/el işi yapma öne çıkmıştır. Ancak evde geçirilen bu izole gündelik hayata anlam verememe halinin, katılımcıların tüm ifadelerine sinmiş olduğu söylenebilir. Yaşananları anlamlandırma zorluğu, tükenmişliği ve kimi zaman da kabullenmişliği beraberinde getiriyor. Tüm bunlar iç içe geçerek yalnız yaşayan yaşlı kadınların Covid-19 sürecinde kristalize olan yapayalnızlaşma deneyimlerini bizlere gösteriyor.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, COVID-19 pandemisi sürecinde Zonguldak'ta yalnız yaşayan yaşlı kadınların deneyimlerini kesişimsel bakış açısından hareketle incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın bulguları, pandemi sürecinde yaşlı kadınların karşılaştığı dezavantajların birbiriyle nasıl keşiştiğini ve bu keşişimselliklerin yarattığı kümülatif etkileri ortaya koymaktadır.

Araştırma, pandemi öncesinde var olan yapısal eşitsizliklerin, kriz sürecinde derinleşerek yaşlı kadınların yalnızlık ve sosyal izolasyon deneyimlerini şiddetlendirmiş olduğuna dikkat çekmektedir. Covid-19 sürecinde yalnızlığı katmerlendiren deneyimler, *bir sembolik şiddet formu olarak korkunun içselleştirilmesi* (bir sağlık sorunu yaşamış olsa da pandemi döneminde hastaneye gitmekten kaçınma ve rutin sağlık kontrollerini erteleme, sokağa çıkma yasağı kalkıktan sonra da evden çıkmamaya devam

etme, sosyal çevreleriyle yüz yüze ilişkiden kaçınma, eve gelip gidenlerin sınırlı olması) formunda karşımıza çıkmıştır. Araştırma sonuçları, yalnız yaşayan yaşlı kadınların yalnızlık deneyimlerini pandemide, yalnızlıktan yapayalnızlığa bir geçiş olarak yaşadıklarını göstermiştir. Elde edilen temel bulgular, yaşlılıkta hem yapısal bir deneyim hem de bir pandemi deneyimi olarak (katmerli) yalnızlığın ortaklaşan boyutlarına işaret etmekle birlikte katılımcıların bu ortaklaşan deneyimlere dair bireysel öyküleri ve (katmerli) yalnızlıkla baş etme stratejilerinin, toplumsal konum, yaş, sağlık durumu, sosyal ilişkiler, destek mekanizmaları, mekân gibi faktörlerden kaynaklı farklılaştığını göstermiştir.

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, mevcut sosyal politikaların ve müdahale stratejilerinin, yaşlı kadınların heterojen deneyimlerini ve ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığını göstermesidir. Bu bağlamda, politika yapımcıların ve uygulayıcıların, kesişimsel perspektifi politika geliştirme süreçlerine entegre etmeleri kritik önem taşımaktadır. Özellikle T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde ön "Yalnızlık Genel Müdürlüğü" gibi kurumsal yapılanmaların, toplumsal cinsiyet perspektifini ve yaşam seyri yaklaşımını temel alarak tasarlanması gerektiği, araştırma kapsamında sunulan temel bir öneridir.

Araştırma sonuçları, sürdürülebilir ve kapsayıcı sosyal politikaların geliştirilmesi için şu önerileri sunmaktadır: Yaşlı kadınların ekonomik bağımsızlığını destekleyecek sürdürülebilir finansal mekanizmaların oluşturulmasına, toplum temelli destek programlarının ve kuşaklararası dayanışma projelerinin geliştirilmesine, dijital okuryazarlık programlarının yaygınlaştırılması ve teknolojiye erişimin artırılmasına, yerel yönetimlerin kapasitelerinin güçlendirilmesine ve yerelde sosyal hizmet sunumunun iyileştirilmesine ve yaşlı kadınların heterojen deneyimlerini daha kapsamlı biçimde ele alan boylamsal çalışmaların artmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma, pandemi sürecinde yaşlı kadınların deneyimledikleri çoklu dezavantajların kesişimsel bir analizini sunarak, sosyal politika ve müdahale stratejilerinin, toplumsal cinsiyet, yaş ve sınıf gibi farklı dezavantaj eksenlerini dikkate alarak tasarlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmaların ve geliştirilecek politikaların, bu kesişimsel perspektifi göz önünde bulundurması, daha kapsayıcı ve etkili müdahalelerin de geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Extended Abstract

Pandemic Experiences of Elderly Women Living Alone in Zonguldak: Structural Elderly Loneliness Aggravated by Covid-19

Funda Sönmez-Öğütte⁶
ORCID: 0000-0002-4343-5296

The COVID-19 pandemic profoundly impacted lives worldwide, particularly among elderly individuals who faced severe health and social challenges. This study explores the experiences of elderly women living alone in Zonguldak during the pandemic, emphasizing how structural loneliness intensified under these circumstances. Through in-depth interviews, the research seeks to understand the challenges faced by elderly women during the pandemic and the strategies they used to cope.

This research is part of the project “Coping Strategies in Old Age: Experiences of Being a Lonely Woman during COVID-19,” funded by the TÜBİTAK ARDEB 1001 Program. Focusing on the Zonguldak phase, this article draws from interviews conducted with 15 participants (out of a total of 45 across Zonguldak, Gaziantep, and Muğla) between August and October 2020. The study examines the pandemic experiences of elderly women living alone, who vary in economic, cultural, and social capital, as well as income, age, health status, social connections, and available support systems.

In-depth interviews were conducted in Zonguldak province with 15 women aged 65 and older who live alone in the central district. With the participants' consent, audio recordings were taken, and each interview lasted an average of 1 hour and 30 minutes. The central district, Zonguldak's second-most populous area, is notable for the pronounced differences between elderly widows and married women. This district also reported the highest number of positive Covid-19 cases in the province; on April 8, 2020, 62% of Zonguldak's cases were located here, highlighting the district's high-risk level for its elderly population.

⁶ Research Assistant Dr., Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Sociology, E-mail: fundasonmezz@gmail.com

Across all areas of research (Gaziantep, Muğla, and Zonguldak), the duration of participants living alone varied due to factors such as age at widowhood, children moving out, the loss of parents, and other personal circumstances, with the average time living alone being 16.5 years. This suggests that loneliness is a long-standing structural issue rather than one arising solely from the pandemic. However, the pandemic, particularly the curfews for older individuals, has made elderly loneliness more visible and intensified it. The Covid-19 period introduced new experiences that transitioned older women's loneliness into a state of prolonged isolation. This shift is primarily tied to the transformation of aging into a largely female experience ("feminization of aging") and, more specifically, the experience of aging alone. This fact required looking at the factors that strengthen the possibility that women are the ones who spend their old age alone.

The primary structural cause of loneliness in old age was found to be traditional gender roles that discourage remarriage. Additional factors include incompatibility with children, not wanting to be a burden, and a desire for personal freedom. A spouse's pension is also a significant determinant in the lives of these women and a key reason they remain single. This pension allows them to provide for themselves and their children without needing to remarry or work, even if they were widowed at a relatively young age. Gender roles also influence this decision; remarriage for a pensioned widow is often met with social disapproval, a belief the participants appear to have internalized. Consequently, many avoid remarriage or employment, feeling that as long as they can support themselves and their close network is willing to help when needed, there is no need to marry again.

Findings indicate that these women's experiences of loneliness and social isolation intensified during the pandemic. The data reveal that fear was internalized as a form of symbolic violence, transforming social isolation into all-loneliness. In the crisis environment created by the Covid-19 pandemic, elderly individuals experienced significant fear and anxiety, being among the groups most severely impacted by the virus and the primary targets of curfews. Research data reveals that this fear and anxiety gradually became internalized as a form of symbolic violence. This form of violence manifests through power, domination, or objectification in interpersonal relationships. Its defining characteristic is that those subjected to it are often unaware of its impact and give a passive form of consent to

these power dynamics. In many cases, neither those experiencing symbolic violence nor those perpetuating it recognize its presence. This study found that elderly women living alone, who are often viewed as a homogeneous group and medically objectified, have internalized the fear embedded in objectifying discourses that ignore their unique life experiences. In some instances, they even reproduce these narratives.

Examples of this internalized fear include continued isolation despite lifted curfews, avoidance of in-person interactions with family and friends, postponed health check-ups, restricting household visitors to specific individuals, and, in some cases, not allowing anyone into the home for months.

Additionally, disruptions to elderly women's social networks and daily routines deepened their sense of isolation. Many participants reported that pre-existing social support mechanisms fell short during the pandemic, exacerbating their loneliness. Those with lower incomes and educational levels became more reliant on family and close social circles, resulting in a loss of autonomy and further social isolation.

These findings underscore the need for policymakers and practitioners to incorporate an intersectional perspective when developing policies. In particular, institutional structures, such as the proposed "General Directorate of Loneliness" within Turkey's Ministry of Family, Labor and Social Services, should be designed with a gender-sensitive, life-course approach.

In conclusion, this research presents an intersectional analysis of the compounded disadvantages experienced by older women during the pandemic, advocating for social policy and interventions that consider intersecting factors like gender, age, and class. By incorporating an intersectional approach, future research and policies can lead to more inclusive and effective solutions for elderly women facing loneliness and isolation.

Kaynakça/References

- Arun, Ö. (2013). International Spotlight: Developing a Gerontological Social Policy Agenda for Turkey. *The Gerontologist*, 53(6), 891-897. <https://doi.org/10.1093/geront/gnt071>
- Arun, Ö. ve Karademir-Arun, B. (2011). Türkiye'de Yaşlı Kadının En Büyük Sorunu: Dulluk. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), 1515-1527.

- Aygüneş, A. ve Ok, O. C. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları İzleme Raporu. 21 Aralık 2020 tarihinde https://sugender.sabanciuniv.edu/sites/sugender.sabanciuniv.edu/files/pandemi_raporu.pdf adresinden erişildi.
- Çelik, H. ve Evirgen, H. (2002). Zonguldak Kentinin Demografik, Sosyal ve Kültürel Yapısı. M. Ersoy ve T. Şengül (Der.), *Sanayisizleşme Sürecinin Kentsel Yaşama Etkileri: Zonguldak Örneği* içinde (ss. 75-159). Ankara: ODTÜ.
- Davidson, K. (2002). Gender Differences in New Partnership Choices and Constraints for Older Widows and Widowers. *Ageing International*, 27(4), 43-60.
- Deniz, T. (2014). Zonguldak İlinde Nüfusun Gelişimi ve Dağılışı, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(32), 299-320. <https://doi.org/10.17295/dcd.37481>
- Duben, A. (2018). Türkiye ve Avrupa'da Nüfus Yaşlanması, Aile, Piyasa ve Devlet. A. Dubern (Der.), *Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açılırları* içinde (ss. 67-78). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gillen, M. ve Kim, H. (2009). Older Women and Poverty Transition Consequences of Income Source Changes From Widowhood. *Journal of Applied Gerontology*. 28(3), 320-341. <https://doi.org/10.1177/0733464808326953>
- Görgün-Baran, A. (2020). Yaşlanmanın Kadınlaşması ve Yaşlı Kadınlara Karşı Şiddet. S. Taşdemir-Afşar ve Ö. S. Özteş-Gelmez (Der.), *Dalgaları Aşmak* içinde (ss. 51-87). Ankara: Nika Yayınları.
- Karatepe, F. (2002). Toplumsal Cinsiyet: Toplumsal Yapıda Kadının Durumu ve Rolü. M. Ersoy ve T. Şengül (Der.), *Sanayisizleşme Sürecinin Kentsel Yaşama Etkileri: Zonguldak Örneği* içinde (ss. 162-174). Ankara: ODTÜ.
- Karatepe, F. ve Gözü, Ö. (2002). Sanayisizleştirme Sürecinin Yol Açtığı Toplumsal Sorunlar. M. Ersoy ve T. Şengül (Der.), *Sanayisizleşme Sürecinin Kentsel Yaşama Etkileri: Zonguldak Örneği* içinde (ss. 181-282). Ankara: ODTÜ.
- Müftüoğlu, B. G. ve Tanış, B. (2010). 21. Yüzyılda Zonguldak Maden İşletmelerinde Çalışma Hayatı: Bir Kesit-Tek Gerçek. *Çalışma ve Toplum*, 2(25), 185-216.
- Öğütle, V. S. ve Sarımuratoğlu, D. (2022). Aynı Mekânda Farklılıklar: Muğla'da Yalnız Yaşlanma, Kadınlık ve Covid-19 Deneyimlerinin Yurttaşlık Bağlamında Değerlendirilmesi. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 57, 260-278.
- Öğütle, V. S. ve Sevlü, H. (2023). Zorunlu Göçmenlik ve Covid-19: Gaziantep'te Yalnız Yaşayan Yaşlı Kadınlar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(2), 687-702. <https://doi.org/10.32600/huefd.1174504>
- Öğütle, V. S., Sönmez-Öğütle, F., Sevlü, H. ve Sarımuratoğlu, D. (2021). Covid-19 sürecinde yalnız yaşayan yaşlı kadınların baş etme stratejileri: İlişkisel perspektiften nitel bir araştırma. *Strata İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(6), 117-146.

- Örnek, T., Tor, M., Kıran, S. ve Atalay, F. (2015). Prevalence of chronic obstructive pulmonary disease in Zonguldak province of Turkey. *Tuberk Toraks*, 63(3), 170-177. doi: 10.5578/tt.9582.
- Özcan, Ü. (1996). Zonguldak'ın Ölümü, *Birikim*, 86-87, 149-151.
- Pusula Gazetesi (2020, 8 Nisan). 29 Nisan 2020 tarihinde <http://www.pusulagazetesi.com.tr/zonguldakta-mahalle-mahalle-corona-virus-vaka-sayilari-143458-haberler.html> adresinden erişildi.
- Tecer, L. H. (2007). Prediction of SO₂ and PM Concentrations in a Coastal Mining Area (Zonguldak, Turkey) Using an Artificial Neural Network. *Polish J. of Environ. Stud*, 16(4), 633-638.
- Tekeli, İ. (2017). Zonguldak Bölge Planları ve Filyos Vadi Projesinin Gelişim Tarihi Üzerine. *Ekonomik ve Ekolojik Sürdürülebilirlik Açısından Filyos Vadisi Projesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss.17-30). Zonguldak: Zonguldak Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. 30 Nisan 2020 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. 3 Ağustos 2024 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden erişildi.
- Willson, A. E. (2007). The sociology of aging. C. D. Bryant ve D. L. Peck (Der.), *Handbook of 21st Century Sociology* içinde (ss. 148-155), California CA: Sage.
- Yuval-Davis, N. (2012). Dialogical epistemology – An intersectional resistance to the “Oppression Olympics”. *Gender & Society*, 26(1), 46–54. <https://doi.org/10.1177/0891243211427701>

Funda Sönmez-Öğütte

Lisans eğitimini Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde, yüksek lisans ve doktora eğitimini Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2022 yılında tamamladığı *Sanayisizleşme ve Mekânın Yeniden Üretimi: Zonguldak-Kavaklık* başlıklı doktora tezi İlhan Tekeli Doktora Teşvik Ödülü aldı. Ödül alan tezi kitaplaşarak, *Sanayisizleşme, Konut Siyaseti, Orta Sınıf* başlığıyla 2024 yılında İletişim Yayınları'ndan çıktı. Akademik ilgi alanları kentsel mekân, sanayisizleşme, soylulaştırma, eleştirel kent kuramları ve yaşlanma çalışmalarıdır. Bu alanlarda yazdığı makale, kitap ve kitap bölümlerinin yanı sıra bursiyer ve araştırmacı olarak yer aldığı TÜBİTAK 1001 projeleri vardır. 2015'ten beri Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün akademik kadrosundadır.

Funda Sönmez-Öğütte completed her undergraduate studies in sociology at Ege University, followed by her master's and doctoral degrees in sociology at Aydın Adnan Menderes University. Her doctoral thesis, titled Deindustrialization and

Reproduction of Space: Zonguldak-Kavaklık (2022), earned her the İlhan Tekeli Doctoral Incentive Award. This award-winning thesis was published as a book, Deindustrialization, Housing Politics, Middle Class, by İletişim Publications in 2024. Her research interests include urban space, deindustrialization, gentrification, critical urban theories, and aging studies. Alongside her publications—spanning articles, books, and book chapters in these areas—she has participated as a scholar and researcher in various TÜBİTAK 1001 projects. Since 2015, she has served as a faculty member in the Department of Sociology at Zonguldak Bülent Ecevit University.

E-posta: fundasonmezz@gmail.com